

Energi- og miljøkomiteen
Stortinget
0026 OSLO
Norge

Vår saksbehandler
Anja Marie Jahr/Marte Gustad Iversen

Vår dato
03.11.2024

Vår referanse
24/00788-2

Deres dato

Deres referanse

Matjorda – vår felles beredskap i et villere og våtere klima

Norges Bondelag mener det er på høy tid at flom- og skredpolitikken gjennomgås, og tittelen på stortingsmeldinga signaliserer et skritt i riktig retning av forebygging som grunnlag for trygghet og beredskap.

Det er bra at meldinga er tydelig på å styrke det tverrsektorielle samarbeidet på statlig nivå. Det er også avgjørende å styrke samarbeidet mellom statlige aktører og kommunene der hendelsene skjer. Kommunene er førstelinja som berørte grunneiere og andre naturlig henvender seg til. I tillegg sitter næringslivet på menneskelige og materielle ressurser som kan komme godt med når en naturhendelse skjer. De må inviteres inn i dialog med kommuner og statlige etater med mål om styrket forebygging og beredskap lokalt.

Ved alvorlige naturhendelser er det avgjørende at den lokale beredskapen er god og kjennes trygg for innbyggerne. **Forebygging må prioriteres, da det reduserer materielle og menneskelige kostnader og skaper større trygghet**

I lys av målet om økt selvforsyning og matsikkerhet, i en verden med mer ekstremvær og økende geopolitisk uro, må matjorda i større grad sikres mot naturskade, og matproduksjonsgrunnlaget må ivaretas som en del av landets beredskap.

I det videre arbeidet fra stortingsmelding til praktisk politikk forventer vi styrking av tiltak og regelverk som sikrer matjorda mot ødeleggende naturhendelser.

Norges Bondelag ber Energi- og miljøkomiteen om:

- Å prioritere sikring av matjord, av hensyn til beredskap og selvforsyning i mye større grad. Det må øremerkes midler til sikring av landbrukets infrastruktur og vårt samlede nasjonale produksjonsgrunnlag.
- Å tilrettelegge lovverket slik at det blir lettere å gjøre praktiske sikringstiltak.
- At saksbehandling, gjennom naturskadeerstatningsordninga, er rask og forutsigbar.

Sikring av matjord i lys av beredskap

Ordet beredskap brukes gjennomgående i meldinga, men paradoksalt nok ikke i kapitlet om landbruk. Landbrukskapitlet avslutter med å si at vannet skal flyte fritt over matjorda der dette

Bondelagets Servicekontor AS

Norges Bondelag

Postadresse: Postboks 9354 Grønland, 0135 OSLO, Tlf: 22 05 45 00
Besøksadresse: Landbrukets Hus, Hollendergata 5, 0190 OSLO
Bankkonto: 8101.05. 91392, **Org.nr.:** 985063001 MVA
bondelaget@bondelaget.no, www.bondelaget.no

Bankkonto:
Org.nr:

reduserer den totale skadekostnaden og faren for liv, helse og materielle skader. **Men matjord er ingen salderingspost. Matjord er avgjørende for vår felles beredskap.**

Prinsippet om å prioritere sikringsarbeid ut fra samfunnsøkonomisk lønnsomhet er rasjonelt når det gjelder bebyggelse og andre forsikringsbare gjenstander. **Når det gjelder ivaretagelse av matjorda, er vi nødt til å se behovet for sikring i et mer langsiktig perspektiv. Sikring av landets matproduksjonsgrunnlag er nødvendig for å nå målet om økt selvforsyning og å sikre god matberedskap i en urolig verden, både for oss og for fremtidige generasjoner. Da kan vi ikke bare vurdere sikringsbehovene ut fra samfunnsøkonomisk lønnsomhet på kort sikt.**

I NOU 2023:17 *Nå er det alvor – rustet for en usikker fremtid* fra Totalberedskapskommisjonen og Riksrevisjonens Dokument 3:4 (2023-2024) *Matsikkerhet og beredskap på landbruksområdet* understrekes det stadig økende behovet for å sikre Norges matproduksjonsnivå og selvforsyningsgrad som en kritisk del av landets beredskapsarbeid. Sikring av matjord vil med andre ord være i tråd med Totalberedskapskommisjonens og Riksrevisjonens anbefalinger.

Norges Bondelag vil peke på et «jordvernparadoks»: Det legges ned en betydelig innsats for å hindre nedbygging av matjord på alle forvaltningsnivåer, samtidig som man lar hundrevis av dekar matjord forsvinne ut i vassdragene som følge av økende ekstremvær og utilstrekkelig sikring. Dette vitner om en lite helhetlig forvaltning av en samfunnskritisk ressurs.

Statlig fokus må flyttes fra reparasjon etter skade til forebyggende arbeid. Dette vil spare verdifull matjord og infrastruktur samtidig som det vil være lønnsomt på lang sikt.

Hull i regelverket for sikring av matjord og infrastruktur i landbruket

Meldinga identifiserer et hull i regelverket som fører til at ingen statlige ordninger i dag gir støtte til gjenoppbygging, reetablering og nybygging av sikringstiltak i landbruket. Dette beskrives enda tydeligere i NVE sin rapport nr. 21/2023 *Forvaltningsregimet for naturfarer i Norge - statlig fagansvar* som ble utarbeidet som en del av forarbeidet til stortingsmeldinga:

«Prosjektgruppa har merket seg at flomvern mot landbruksarealer verken er dekket over erstatningsordningene for naturskade eller når opp i prioriteringen over NVE sin ordning for bistand til sikringstiltak. Med de klimaendringer vi står overfor vil dette på sikt kunne ha negative konsekvenser for framtidig matproduksjon på store arealer. Dette er en problemstilling som prosjektgruppa mener bør følges opp i et eget arbeid. Det kan være flere sider ved erstatningsordningene som er verdt å se nærmere på, for eksempel om gjenoppretting skal inkludere forbedring av sikkerheten. Det samme gjelder om forebygging i større grad kan eller bør kobles til forsikring. Dette er viktige tema med prinsipielle sider, som det ikke har vært mulig å gå inn på i dette prosjektet.»

Det er behov for mer tydelighet om hvordan dette hullet i regelverket skal tettes.

Praktiske tiltak for klimatilpasning må kunne gjennomføres

I tidligere innspill til denne meldinga pekte vi ut tre konkrete tiltak. Disse tiltakene vil, i tillegg til å sikre eksisterende bebyggelse og infrastruktur, bidra til å verne om matjorda som en samfunnskritisk ressurs. Det er viktig å konkretisere behovet for at forvaltningen tilrettelegger for at disse tiltakene gjennomføres i mye større grad enn i dag, samt at det følger med statlige midler til å gjennomføre disse sikringstiltakene:

- Plastring av elvekanter og elveforebygging må gjennomføres – særlig i områder med jordbruk og annen samfunnskritisk infrastruktur. Mudring må gjennomføres der det er nødvendig, slik at vannet i de store elvene og i sideelver får mer plass.
- Retten til å ta ut løsmasser i elveutløp for elveeierlag og grunneiere, i samarbeid med NVE, må gjeninnføres.
- Vasskraftregulering for å hindre flom må prioriteres foran inntjening til vannkrafteier. Det må bevilges mer midler til bedre varsling av ekstremvær.

- Det må vurderes om vi trenger større lagringskapasitet i fjellområdene for å håndtere de nye nedbørsmengdene, og nye utbygginger av flomhensyn. Norges Bondelag mener det bør åpnes for lagring av vann for småkraftsystemet. Det kan dempe hastigheten av vannmengden ned mot de store vassdragene.

Statlig medfinansiering er avgjørende

Det er positivt at en signaliserer medfinansiering av hydrotekniske anlegg i saker der byrden for den enkelte grunneier er særlig stor og skadepotensialet betydelig. Vi registrerer at meldinga i neste ledd signaliserer å vurdere at virkemidler i jordbruksavtalen kan benyttes til å forebygge. Det vil vi advare mot. Dagens ordninger er ikke tilpasset et slikt formål, da de er for generelle og ikke gir mulighet for individuelle vurderinger og økonomisk bidrag i en slik størrelsesorden som dette vil kreve. **Vi mener det må øremerkes midler til sikring av landbrukets infrastruktur og vårt samlede nasjonale produksjonsgrunnlag gjennom statlige sektorovergrepene der ressursene kan sees i fellesskap i et større geografisk område.**

Saksbehandling må være rask og forutsigbar

Det bør settes et tydelig mål om at naturskadeerstatningsordningen må styrkes gjennom en mer lokalt forankret saksbehandling og bistand til grunneiere i de geografiske områdene som blir berørt av en hendelse. De enkelte skadene kan være svært store og sammensatte. Det stilles derfor store krav til ulik kompetanse når skader skal takseres og gjenopprettes. Mange ulike skadesituasjoner siden 2018 viser at dagens regelverk er komplisert og ikke i tilstrekkelig grad møter framtidens utfordringer. Dette kan forbedres noe gjennom koordinert geografisk saksbehandling og bedre informasjon til rammede grunneiere. Vi tror likevel at det er nødvendig å se grundig på ordningen, med mål om å gjøre den mer forutsigbar og bedre tilpasset de hendelsene som vann, jord og stein på avveie skaper for norsk matproduksjon.

Med hilsen

Elektronisk godkjent, uten underskrift

Bjørn Gimming

Sigrid Hjørnegård

Kopi til:

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Energi- og miljøkomiteen		Stortinget	0026 OSLO